

Republika e Kosovës • Republika Kosovo • Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit • Institucija Ombudsmena • Ombudsperson Institution

**IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE
OMBUDSMANA
O
poseti Zatvoru visoke bezbednosti**

Za:

- Gđu. Dhurata Hoxha, Ministarka
Ministarstvo pravde**
- G. Milazim Gjocaj, Generalni direktor za zdravstvo u zatvorima,
Ministarstvo zdravlja**
- G. Imet Rrahmani, Ministar
Ministarstvo zdravlja**
- G. Sokol Zogaj, v.d. generalnog direktora
Korektivna služba Kosova**
- G. Rasim Selmani, direktor
Zatvor visoke sigurnosti**

Na osnovu člana 135, stav 3, Ustava Republike Kosovo, kao i člana 17, Zakona o Ombudsmanu br. 05/L-019, Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture Ombudsmena posetio je Zatvor visoke bezbednosti.

Priština, dana 16.05. 2017. godine

Datumi posete i sastav monitoring grupe

1. U skladu sa članom 17, Zakona 05/L-019 o Ombudsmanu, Nacionalni mehanizam Ombudsmana za sprečavanje torture (u daljem tekstu „NMST“), dana 17, 21 i 31 marta 2017. godine, posetio je Zatvor visoke bezbednosti (u daljem tekstu ZVB). Monitoring grupa je bila u sastavu od dva pravnika, jednog lekara i jednog psihologa.

Opšti opis institucije

2. ZVB se nalazi u selu Grdovac, opština Podujevo, na magistrali Priština-Podujevo. ZVB je počeo radom maja meseca 2014. godine, kada je počelo funkcionisanje primanjem zatvorenika sa visokim rizikom. U ovom zatvoru postoje tri režima: osnovni, standardni i napredni režim. Kapacitet ZVB je za 390 lica. ZVB se sastoji od sektora administracije, zdravstvene stanica, paviljona 1, 2 i 3 kao i prateći objekti.
3. **U vreme kada je NMST posetio ZVB, u istom je bilo smešteno 123 kaznenih lica (paviljon 1 i 2), 23 pretvorena lica (koja su smeštena u paviljonu 3) i 3 zaštićena svedoka.** Evropski komitet za sprečavanje torture (KST) posetio je ZVB prilikom *ad hoc* posete 2015. godine.¹

Saradnja sa NMST za vreme posete

4. Tokom posete NMST u ZVB osoblje korektivne službe i osoblje Departmana za zdravstvo u zatvorima pružili su monitoring ekipi punu saradnju. Ekipa je bez zakašnjenja je imala pristup svim zatvorskim prostorijama. Ekipi su obezbeđene sve informacije potrebne za obavljanje zadatka i omogućen je razgovor sa zatvorenicima i pritvorenicima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog osoblja. Takođe, NMST je dozvoljeno da koristi tehničku opremu za obavljanje zadatka u skladu sa članom 17. Zakona o Ombudsmanu.

Zlostavljanja

5. **NMST tokom poseta ZVB intervjuisao je značajan broj zatvorenika i nije dobio pritužbe o fizičkom zlostavljanju ili upotrebu prekomerne sile od strane korektivnih službenika.**

Materijalni uslovi

6. Materijalni uslovi u ZVB su uopšte dobri, i pružaju udobnost zatvorenicima, u svakoj ćeliji je smeštena samo jedna osoba. Sve ćelije nude dovoljnu prirodnu svetlost, dovoljno prostora, TV, čist toalet i zatvorenici mogu da se tuširaju po njihovoj želji. Ćelije su opremljene sa krevetom, posteljinom, stolom, stolicom i sistemom za poziv.
7. Što se tiče pristupa osoba sa invaliditetom (iako nije bilo takvih), svi liftovi su funkcionalni, što znači da njihov pristup nije izgledalo da predstavlja problem. ZVB obezbeđuje zatvorenicima mesečne higijenske pakete i paket za čišćenje krila gde su oni smešteni. **NMST nije primio žalbe u vezi sa uslovima smeštaja u ZVB. Isto tako, NMST nije dobio pritužbe u vezi sa kvalitetom hrane koja je ponudena zatvorenicima i pritvorenicima u ZVB.**
8. Tokom posete NMST je primetio da je u paviljonu 1, 2, i stacionaru ZVB pod prilično oštećen, takođe i u paviljonu 1, kupatila nisu bila dobro izolirana, počela je da kapi voda,

¹ Izveštaj Evropskog Komiteta za sprečavanje torture o poseti na Kosovu, od 15, do 22, aprila 2015.godina, izveštaj je objavljen septembra meseca 2016. godine, vidi na adresi: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a1efc>

zidovi su vlažni. Prema upravi ova oštećenja su posledica nekvalitetnog rada koja su vršena od strane angažovane kompanije, a koje su tehnički prihvaćene.

9. Direktor zatvora je u vezi ovog obavestio NMST da „*su preduzete radnje za rekonstrukciju stanja i da su do sada uređena tri kupatila paviljona 1, a ostalo je da se renoviraju još tri kupatila u narednim mesecima*” **NMST nastaviće da traži ažurirane informacije od KSK u vezi eliminisanja svih ovih nedostataka.**
10. Tokom posete KST Zatvoru visoke bezbednosti,² istaknuti su kao problem zidovi i tereni za sportske aktivnosti i šetnje, koji su izgrađeni od betona bele boje koji prouzrokuju zaslepljujući odraz sunca, posebno tokom leta, stoga KPT je preporučio odgovarajućim autoritetima Republike Kosova da se ovi nedostaci eliminišu. **U odgovoru dostavljen KST-u od strane relevantnih autoriteta Kosova, kaže se da je u toku razmatranje budžetskih mogućnosti Korektivne službe Kosova (KSK) kako bi se eliminisali ovi nedostaci tokom 2016. godine.**
11. Tokom zadnje posete NMST (mart 2017), videlo se da i dalje ostaju kao problem zidovi i tereni za sportske aktivnosti i šetnje, koji su izgrađeni od betona bele boje, koji prouzrokuju zaslepljujući odraz sunca, posebno tokom leta, a takođe i medicinsko osoblje u ZVB se složilo da su žalbe zatvorenika zasnovane, i da je ova situacija problematična i mora da se pronađe rešenje od strane nadležnih organa.
12. **U vezi ovog problema, direktor zatvora je obavestio pismeno NMST “da se radi u ovom pravcu, to jest da se ovi zidovi ofarbaju, kako ne bi prouzrokovali zaslepljujući odraz sunca. U međuvremenu direkcija je odobrila da zatvorenici nose naočare za sunce i šešir, kako bi im se olakšao boravak na šetalištu dok se ne nađe neko rešenje.”** NMST nastaviće da ponovi preporuku i da prati aktivnosti i plan KSK u vezi sa eliminisanjem ovog problema.
13. NMST je obavешten da ima dve godine da se zatvorenici ne distribuira dnevna štampa. **NMST ponovo ističe da je pružanje dnevne štampe pravo koje se zatvorenici garantuje Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.**³ U odgovoru KSK kaže se: „*Dnevna štampa je takođe nedostatak koji treba da se eliminiše. Mi kao institucija pružamo 9 televizijskih programa, u cilju što boljeg informisanja osuđenih lica.*“
14. NMST je primetio da se zatvorenici i pritvorenici drže odvojeno u različitim paviljonima, u skladu sa Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.⁴

Režim

15. ZVB ima tri režima za zatvorenike: osnovni, standardni i unapređeni režim. U ZVB oko 80 zatvorenih lica je angažovano u radu. Angažovanje u radu je veće tokom leta. Obično zatvorenici se angažuju u radu u kuhinji i čišćenju. Zatvorenici mogu da se kreću slobodno u odeljenjima u kojima su smešteni u zatom vremenu, na primer, zatvorenici osnovnog i standardnog režima ostavljaju se vrata otvorena do 16:00

² Izveštaj Evropskog komiteta za sprečavanje torture o poseti na Kosovu od 15. do 22. aprila 2015. godine, izveštaj je objavljen u septembru 2016, vidi na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a1efc>, stav 36

³ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 87: “*Osuđeno lice ima pravo na pristup dnevnoj i periodičnoj štampi na maternjem jeziku i ostalim izvorima javnog informisanja*”.

⁴ Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 33,7: *Osuđena lica ne mogu da budu smeštena u isti deo ustanove sa osobama kojima je dreden pritvor.*

časova, zatvorenicima u naprednom režimu do 18:00, časova dok su zaštićenim svedocima do 19:00 časova. Takođe zatvorenici šetaju 2 sata dnevno.⁵

16. Za sada ne pružaju se obuke ili kursevi, iako ZVB poseduje objekat za stručne obuke. Prema upravi, oni nastoje da organizuju kurs za kompjutere, koji mogu da se održe nakon sertifikovanja jednog službenika ZVB, koji će se potom smatrati nadležnim za držanje ovog kursa zatvorenicima.
17. Biblioteka ZVB, prema autoritetima istog, poseduje oko 150 knjiga. U zadnje vreme, što se tiče religijske literature, KSK zajedno sa Islamskom zajednicom Republike Kosova preduzeli su postupke da uklone iz biblioteka kazneno-popravnih centara verske knjige za koje je procenjeno da sadrže ekstremističku ideologiju.
18. Što se tiče vežbanja, NMST je posetio objekat gde zatvorenici mogu da se bave fitnessom tri puta nedeljno. Objekat nudi dobre uslove i potrebnu opremu za fizičke vežbe.⁶ Ali fizičke i sportske aktivnosti u sportskom terenu izvan odeljenja prostora je teško vršiti zbog odražavanja bele boje, kao što je gore navedeno u izveštaju.⁷
19. NMST je obavešten da jedan osuđenik radi u jednom projektu energetske alternative, za koji je podneo zahtev za patentiranje pred nadležnim ministarstvom. **NMST ponavlja značaj pružanja zadovoljavajućeg programa aktivnostima (kao što je rad, obrazovanje, sport, itd) za psiho-fizičke dobrobiti zatvorenika.**⁸
20. Što se tiče režima za pritvorenike, isti ostaje slab, zato što se njihove aktivnosti uglavnom uslovljavaju dozvolom od nadležnog suda.⁹ Oni takođe imaju pravo da šetaju dva sata dnevno. **NMST podstiče nadležne organe da u ZVB povećaju aktivnosti izvan ćelije za zatvorenike. KST u izveštajima o posetama u raznim zemljama smatra da što je duži period pritvora, u istoj meri bi trebalo da bude dobro razvijen režim koji im se pruža.**¹⁰
21. Što se tiče aktivnosti za zatvorenike, u odgovoru direktora zatvora, ističe se "za zatvorenike mi smo postavili salama za rekreaciju stolove za ping-pong i u toku je procedura za obezbeđenje Fitness opreme za zatvorenike."

Zdravstvena zaštita

22. Odgovornost za zdravstvenu zaštitu u Korektivnu službu prešla je iz Ministarstva pravde Ministarstvu zdravlja, jula meseca 2013. godine. U ZVB radi Stacionar zatvora koji pruža medicinske usluge za zatvorenike. **NMST posetio je sve prostorije stacionara i**

⁵ Prema članu 37 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, član, osuđeni imaju pravo na dva sata šetnje.

⁶ Član 37 Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član propisuje: "Osuđeno lice ima pravo da fizički vežba u meri potrebnoj za održavanje svog zdravlja i da provede najmanje dva (2) sata dnevno van zatvorenog prostora u slobodnom vremenu. Ako vremenski uslovi dozvoljavaju, osuđeno lice može da se bavi fizičkim vežbama na otvorenom."

⁷ Stav 10 ovog izveštaja.

⁸ Vidi pregledane standarde KST, 2015, stav 47.

⁹ Član 200 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisuje: „Pritvorenik može da se angažuje na radu u radionici, radionici u ekonomskim jedinicama koje se nalaze unutar nadležne kazneno popravne ustanove, posle dobijanja saglasnosti od nadležnog suda."

¹⁰ Izveštaj Evropskog Komiteta za sprečavanje torture, o poseti na Kosovo, od 15, do 22, aprila 2015. godine, izveštaj je objavljen septembra meseca 2016. godine, vidi:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a1efc>. Izveštaj Evropskog Komiteta o poseti u Georgiju 2014. godine, objavljen 2015. godine, u: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806961f8>.

zaključio je da usluge koje se nude su ambulantnog nivoa, dakle ne ispunjavaju uslove jednog stacionara.

23. U ZVB su angažovana 3 redovna lekara koji pokrivaju usluge 7 dana, 12 sati dnevno, jedan kardiolog konsultant koji se angažuje povremeno, jedna glavna sestra i pet medicinskih tehničara, koji rade u smenama po 12 sati. Isto tako, dva puta nedeljno pružaju se usluge psihijatra i stomatologa. ZVB je angažovao jednog psihologa punim radnim vremenom, koji je istovremeno i vršilac dužnosti koordinatora za zdravstvene usluge.
24. Stacionar zatvora vodi evidenciju kao u nastavku: Registar sa evidencijom samopovređivanja, telesne povrede, pokušaja samoubistva, zloupotrebe narkoticima, seksualnog zlostavljanja, štrajka glađu i registar samice. Takođe, svaki lekar je posedovao protokol poseta pacijenata.
25. Evropski komitet za sprečavanje torture u izveštaju o poseti na Kosovu 2015. godine, istakao je suštinsku važnost medicinskih pregleda, posebno u slučajevima zatvorenika i pritvorenika nedavno primljenim, ne samo zbog identifikacije zaraznih bolesti i prevencije samoubistava, već i zbog doprinosa u smislu sprečavanja torture putem odgovarajućeg evidentiranja povreda.
26. ZVB obavestio je ekipu NMST da se novo primljeni podvrgavaju kontroli u roku od 24 sata od trenutka dolaska u centru. Ove lekarske kontrole podrazumevaju ukupnu opšte lekarsku kontrolu tokom koje zatvoreniku se postavlja pitanje da li ima neku bolest, koja u slučaju da se izjavljuje, evidentira se u njegovom zdravstvenom kartonu.
27. Tokom posete pregledano je nekoliko medicinskih dosijea na osnovu žalbi primljenih od zatvorenika. U slučaju zatvorenika F. G. NMST konstatovao je da se zatvoreniku ne mogu pružiti neophodne medicinske usluge u Stacionaru ZVB. Isto tako, i medicinska služba NMST potvrdila je da nisu u mogućnosti da zatvoreniku pruže adekvatne medicinske usluge shodno prirodi njegove bolesti.
28. U vezi slučaja F.G. NMST je obavešten pismeno od direktora da nakon procene i lekarske preporuke, navedeni slučaj je premeštene u stacionaru KC. U Dubravi.

Poverljivost medicinskih usluga

29. Tokom posete stacionaru zatvora, NMST obavešten je da se medicinske usluge zatvorenima pružaju bez prisustva službenika korektivne službenike, ali isti stoje u hodniku i prate situaciju kroz mali prozor sobnih vrata lekara. **Prema standardima KST svi medicinski pregledi zatvorenika treba da se obavljaju udaljeno od slušanja i gledanja službenika korektivne službe, osim u slučajevima kada lekar zahteva drugačije.**¹¹

Obuke za medicinske usluge

30. Prema medicinskom osoblju, medicinski tehničari pohađaju obuku u dve oblasti: prva oblast je za mentalno zdravlje i druga oblast je za hitne slučajeve. Isto tako, NMST obavešten je da je projektom Saveta Evrope počelo obučavanje nekoliko osoba iz redova osoblja zatvora za zdravstvenu zaštitu, i u prvoj fazi formiraće se radne grupe koje će identifikovati potrebe za dalju obuku medicinskog osoblja uopšte. Psiholog ZVB je angažovan u okviru ove obuke Saveta Evrope. Prema obaveštenju psihologa, svi psiholozi, koji rade u zatvorima rade na razvoju baterija psiholoških testova i protokola rada, kako bi isti bili jedinstveni za sve zatvore.

¹¹ Vidi standarde KST, stav 50 i 51, na adresi: <https://rm.coe.int/16806ce943>.

31. Nakon posete i izveštaja NMST, direkcija za zdravstvo zatvora obavestila je pismeno NMST, da su organizovane i održane obuke u vezi hitnosti, obuka koja je overena od strane Odbora za kontinuirano stručno usavršavanje, i trajala je četiri uzastopna dana, gde je čitavo osoblje obučavano i dobili sertifikate. Cilj ove obuke je bili davanje prve pomoći i reanimacija i upotreba sredstava za oživljavanje, kojima raspolažu ambulante u zatvorima. **NMST pozdravlja ovakve inicijative medicinskog osoblja i to će u kontinuitetu da motiviše i promoviše više medicinsko osoblje u ovoj instituciji.**

Osoblje ZVB

32. Na osnovu informacija dobijenih od direktora, osoblje ZVB se sastavlja od 140 službenika, uključujući ovde i tehničko i administrativno osoblje. Zadnjih dana, KSK je raspisao konkurs za regrutaciju 70 službenika za korektivnu službu, koji će služiti u ZVB i centru za pritvor u Gnjilanu. **NMST tražiće ažurirane informacije od KSK u vezi ovog procesa, za koji se očekuje da će uticati pozitivno u upravljanju ovih korektivnih centara.**

33. Prema upravi, ZVB trenutno se suočava nedostatkom velikog broja rukovodećeg kadra, nedostatkom plaćanja ugroženosti, prema nivou rizika (ne vrši se razlika nivoa rizika u zatvorima), korektivni službenici koji obavljaju poslove nosilaca dužnosti nisu plaćeni u skladu sa zadacima koje vrše, već samo kao zatvorski službenici i takođe ne uživaju beneficirani staž.

34. NMST je mišljenja da osoblju zatvora treba da se obezbede dobri uslovi za rad, kako bi se oni osećali cenjeni i poštovani za svoj rad i na taj način povećali verovatnoću da će oni isto uvažavanje i poštovanje da primene tokom tretiranja zatvorenika. Zadovoljavajući radni uslovi su takođe važni za privlačenje i zadržavanje adekvatnog osoblja.

Obuke za korektivno osoblje

35. Tokom ove godine, nakon procene pitanja radikalizma u kosovskim zatvorima, ICITAP-a (Međunarodni program pomoći u krivičnim istragama, Departman pravde SAD) je marta meseca 2017. godine, organizovao radionicu sa članovima KSK i drugim državnim organima, uključujući ovde i civilno društvo. Program je fokusiran na obuku članova KSK za upravljanje nasilnim ekstremizmom u zatvorima. Prema organizatoru, ICITAP planira nekoliko projekata, koji se bave upravljanjem i rehabilitacijom ove kategorije zatvorenika.

36. U socijalnu službu takođe je istaknuto da im je potrebna kontinuirana profesionalna obuka za upravljanje posebnih slučajeva, kao što su ljudi koji su optuženi da su počinili terorističke akte.

Disciplinske mere

37. Prema zakonu koji je na snazi disciplinske kazne koje se mogu izreći osuđenima su: ukor, lišavanje određenih privilegija, nalog za nadoknadu i usamljenost.¹² Dok u slučaju pritvorenika, mogu se izreći kazne, kao u nastavku: ograničavanje ili zabrana posete ili korespondencije, osim kontakata sa advokatom, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. **NMST je konstatovao da ZVB vodi registar disciplinskih mera, gde se evidentiraju podaci o izrečenim kaznama, o razlogu, kao i vreme izricanja i izvršenja kazne.** Prema direkciji, u poslednjih sedam meseci nije bilo slučajeva disciplinskih mera samoće i slučajeva samopovređivanja.

¹² Stavovi od 101 do 113 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija.

38. NMST je obavešten da medicinska služba ne daje pismeno mišljenje o sposobnosti pritvorenika ili zatvorenika da se suoči sa disciplinskom merom samice. NMST smatra da učešće lekara u donošenju odluke, koji je u stvari lekar pritvornog ili osuđenog lica, minirao bi odnos lekar-pacijent, osim ukoliko se ova mera preduzima zbog medicinskih razloga.¹³
39. Ali NMST izražava zabrinutost zbog činjenice da važeće zakonodavstvo¹⁴ predviđa da pre nego što se zatvorenik smesti u samici, direktor usluga popravne ustanove treba da traži u pisanoj formi mišljenju lekara koji dokazuje da je osuđenik u dobrom fizičkom i psihičkom zdravlju. NMST zahteva od nadležnog organa da se važeće odredbe ovih akata izmene u skladu sa preporukom KST u izveštaju o Kosovu, u skladu sa opštim izveštajem 21, po redosledu KST i Preporukom Komiteta ministara Saveta Evrope Rec (2006) 2, za Reviziju evropskih pravila zatvora, kojom je stavljena van snage odredba, kojom je traženo pismeno mišljenje od doktora da li može zatvorenik da se podvrgava ovoj meri.

Kontakt sa spoljnim svetom

40. Zakonodavstvo na snazi,¹⁵ u slučaju osuđenih lica propisuje da osuđeni zatvorenici imaju neograničeno pravo na dopisivanje (pod određenim izuzecima), imaju pravo na jednu posetu mesečno u trajanju od najmanje jedan sat, kao i na posete njihove dece i njihovih žena najmanje jednom u tri meseca u minimalnim trajanju od tri sata. Pored toga, oni imaju pravo da telefoniraju.
41. NMST je obišao objekte, gde se odvijaju porodične posete i slobodne posete koje su na veoma zadovoljavajućem nivou.
42. Što se tiče telefonskih poziva, Administrativno uputstvo o kućnom redu u kazneno-popravnim ustanovama¹⁶ utvrđuje da zatvorenik ima pravo na telefonske razgovore sa bliskim članovima porodice i drugim licima. Prema ovom uputstvu, telefonski razgovori osuđenih lica i pritvorenika ne mogu biti duži od 15 (petnaest minuta).
43. U ZVB, zatvorenicima pod naprednim režimom odobravaju se tri telefonska poziva nedeljno po 15 minuta, dve porodične posete mesečno koje traju 1 sat, na svaka dva meseca odobrava im se slobodno poseta koja traje 3 sata.
44. U slučaju zatvorenika, član 200, Zakona o krivičnom postupku, propisuje da pritvorenici mogu da prime posete "u okvirima kućnog reda pritvorske ustanove" na osnovu odobrenja sudije prethodnog postupka i pod njegovim nadzorom. Dalje, kod predviđa da pisma i druge posete podvrgavaju se odluci odluke sudije prethodnog postupka.
45. Ombudsman ili njegovi predstavnici mogu da posete pritvorenike i da se sa njima dopisuje bez prethodne najave i bez nadzora sudije za prethodni postupak, sudije pojedinca ili predsednika sudskog veća ili drugih lica koji su imenovani od strane takvih sudija. Pisma koja pritvorenik upućuje Instituciji Ombudsmana ne mogu da budu kontrolisana. Ombudsman i njegovi predstavnici mogu da komuniciraju sa pritvorenicima usmeno ili pismeno poverljivo.

¹³ Evropski komitet za sprečavanje torture o poseti na Kosovu 2015. godine, je tražio od relevantnih organa da se prekine sa praksom traženja od lekara potvrde da je pritvoreni ili osuđeni u stanju da podnese preuzetu meru.

¹⁴ Član 107 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija i član 76 Administrativnog uputstva o kućnom redu u kazneno-popravnim ustanovama.

¹⁵ Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, članovi 62-65.

¹⁶ Administrativno uputstvo o kućnom redu u kazneno-popravnim ustanovama, član 54.

46. U slučaju stranih državljanina, njima se pruža mogućnost pismenog ili usmenog kontakta sa diplomatskim predstavništem ili odgovarajućom kancelarijom države čiji je državljanin.¹⁷ Tokom posete, NMST intervjuisao je jednog stranog državljanina koji se nije žalio u vezi uživanja prava da kontaktira konzulat ili ambasadu svoje zemlje.
47. Osuđenik S.G, državljanin Republike Srbije, žalio se NMST u vezi porodičnih poseta, jer prema njegovim tvrdnjama oni žive u Beogradu i teško im je da posete ZVB. Žalitelj je tvrdio da mu nedostaju knjige koje se obično donose iz pritvorskog centra u Mitrovici.
48. U vezi sa ovom žalbom NMST je obavešten od strane uprave ZVB da socijalni službenik povremeno uzima knjige na srpskom jeziku iz pritvorskog centra u Mitrovici i donosi ih u ZVB. **Istoga dana socijalni radnik je bio doneo nove knjige na srpskom jeziku.**
49. **NMST nije primio žalbe u pogledu prava na kontakte sa spoljnim svetom, ni od zatvorenika, ni od drugih pritvorenika.**

Procedura prijema

50. U ZVB novo primljenim licima se otvara dosije gde se evidentiraju podaci predviđeni zakonom, koji se potom unose u bazi podataka ustanove. Novo primljeni obavestavaju se o njihovim pravima. Na svakoj strani paviljona nalazi se kopija kućnog reda.

Pitanja nadovezana sa bezbednošću

51. Tokom posete NMST primetio je da je takozvani *peper spray* (biber sprej) i dalje deo standardne opreme kod nekih korektivnih službenika. **KST u sa izveštajima o posetama Kosovu 2011. i 2015. godine tražio je od nadležnih organa da se prekine sa ovakvom praksom imajući u obzir štetne efekte koji imaju supstance, i da ova oprema prestane da bude deo standardne opreme za korektivne službenike.**
52. U pismenom odgovoru direktora u vezi *Paper spray*, ističe se da je „od 2010. godine *Paper spray*, bio deo standardne opreme lične zaštite za popravno osoblje u ZVB, za sada ovu opremu imaju samo određeni broj osoblja, koji su trenirani za intervencije, suzbijanje nereda i preuzimanje kontrole nad njima.
53. Prema direkciji ove godine u ZVB nisu registrovani slučajevi nasilja među zatvorenicima.
54. NMST je obavešten od strane direkcije da 95% prostora ZVB je pokriveno sa sigurnosnim kamerama. **NMST ponavlja značaj opremanja hodnika, paviljona i vanjskih prostora sigurnosnim kamerama, koja, prema KST, u stvari, predstavljaju jednu od garancija za zaštitu od zlostavljanja, ali i garancija za korektivne službenike iz lažnih optužbi za zlostavljanje ili prekomerne upotrebe fizičke sile.**¹⁸ U izveštaju za Irsku u 2010. godini, KST ohrabruje nadležne organe da instaliraju što više sigurnosnih kamera u mestima gde se drže lica lišena slobode.

Postupak podnošenja žalbi i inspekcije

55. Efikasan sistem podnošenja žalbi je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i centrima za pritvor. Osobe koje su smeštene u ovim centrima treba da imaju mogućnost da se žale unutar zatvora ili centra za pritvor gde su smešteni i poverljivo da im se omogući pristup odgovarajućem organu.
56. Član 91. Zakona o izvršenju krivičnih sankcija predviđa detaljno proceduru po kojoj pritvorenici i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molitvom direktoru određene

¹⁷ Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, član 33, stav 1.

¹⁸ KST, izveštaj o poseti Irskoj, 2010. godine, stav 18.

institucije Korektivne službe Kosova. Postupak uključuje rokove za odgovor od direktora i mogućnost da se žalba uputi nekom drugom organu, a u ovom slučaju to je Opšta direkcija popravne službe i ministar pravde.¹⁹

57. NMST primetio je da su zatvorenicima u ZVB na raspolaganju kutije za žalbe postavljene od strane Kosovske popravne službe, posebne kutije postavljene od strane medicinskog osoblja koje služe samo za zdravstvene žalbe, i kutije za žalbe postavljene od strane Ombudsmana. Kutije za žalbe postavljene od strane Ombudsmana može da otvori samo osoblje ove institucije, što za žalitelje pruža poverljivosti u podnošenju žalbe. **NMST nije dobio žalbe od strane pritvorenika i osuđenih zatvorenika po pitanju podnošenja prigovora ili kašnjenja u razmatranju njihovih žalbi shodno zakonskom roku.**

58. U smislu procedure inspekcije, redovni monitoring institucija KSK se vrši od strane NMST Institucije Ombudsmana i nekih drugih organizacija civilnog društva.

Na osnovu nalaza i zaključaka postignutih tokom posete, u skladu sa članom 135. stav 3, Ustava Republike Kosovo i člana 16, stav 4, Zakona 05/L019 o Ombudsmanu, Ombudsman preporučuje:

Korektivnoj službi Kosova:

- Da se preduzmu odgovarajuće mere kako bi se sanirala šteta podova u stacionarima i paviljonima ZVB, gde su oštećeni;
- Da se eliminiše problem što se tiče odražavajuće bele boje koja predstavlja prepreku u aktivnostima van ćelija;
- Da se omogući zatvorenicima pristup u dnevnim novinama;
- Da se učini funkcionalnom radionica za stručno osposobljavanje;
- Da se dodaju aktivnosti za pritvorenike;

S poštovanjem,

Hilmi Jashari
Ombudsman

¹⁹ Član 91, stav 4 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija propisuje: Na podnetu pritužbu direktor kazneno popravne ustanove treba da odgovori u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija Kazneno popravne službe treba da odgovori u roku od trideset (30) dana. Na pritužbu podnetu u pisanoj formi daje se odgovor u pisanoj formi.